

विशेष कारणको अवस्थामा रहेका शिक्षकको व्यवस्थापनसम्बन्धी निर्देशिका, २०८० (पहिलो संशोधन सहित)

पहिलो संशोधन: मिति २०८२/०३/२९ (माननीय मन्त्रीस्तरबाट स्वीकृत)

प्रस्तावना: सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकलाई विशेष कारण परी अन्य विद्यालयमा कामकाज गर्न खटाउनुपर्ने भएकामा त्यस्तो अवस्थाको आधार पहिचान तथा विश्लेषण गर्न, विशेष कारणसम्बन्धी विषयलाई व्यवस्थित, अनुमानयोग्य, वस्तुनिष्ठ र वास्तविकतामा आधारित बनाउन र न्यूनतम तथा अधिक सेवा अवधिको कारण विशेष कारणबाट प्राप्त गर्ने सुविधामा सहजीकरण गर्न तथा शिक्षकको कामकाज तथा स्थानान्तरणसम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाई यससम्बन्धी निर्णय प्रक्रियालाई सरल, सहज तथा पारदर्शी बनाउन वाञ्छनीय भएकाले,

शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १९क तथा शिक्षा नियमावली २०५९ को नियम १९२ को खण्ड (ड) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले यो निर्देशिका बनाई लागु गरेको छ।

१. सङ्क्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस निर्देशिकाको नाम "विशेष कारणको अवस्थामा रहेका शिक्षकको व्यवस्थापनसम्बन्धी निर्देशिका, २०८०" रहेको छ।

(२) यो निर्देशिका मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको मितिदेखि लागु हुने छ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा-

(क) "आयोग" भन्नाले शिक्षक सेवा आयोग सम्झनुपर्छ।

(ख) "इकाइ" भन्नाले शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ सम्झनुपर्छ।

(ग) "ऐन" भन्नाले शिक्षा ऐन, २०२८ सम्झनुपर्छ।

(घ) "केन्द्र" भन्नाले शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र सम्झनुपर्छ।

(ङ) "नियमावली" भन्नाले शिक्षा नियमावली, २०५९ सम्झनु पर्छ।

(च) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय सम्झनुपर्छ।

(छ) "विद्यालय" भन्नाले नेपाल सरकारबाट अनुदान पाउने गरी सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय सम्झनुपर्छ।

(ज) "विशेष कारण" भन्नाले कुनै शिक्षक नियुक्त भइसकेपछि आकस्मिक घटना वा आपत्कालीन अवस्थामा परेकाले निजको जीवनलाई जोखिममुक्त गर्नुपर्ने भएको वा नियुक्त भइसकेपछि प्रचलित कानूनबमोजिम परिभाषित घातक वा कडा रोग लागी सोको उपचार गर्नुपर्ने अवस्थाको कारण सम्झनुपर्छ।

(झ) "शिक्षक" भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ।

३. विशेष कारणमा परेको मानिने: स्थायी नियुक्ति वा पदस्थापना भई विद्यालयमा कार्यरत कुनै शिक्षक देहायको अवस्थामा विशेष कारणमा परेको मानिने छ:

(क) घातक वा कडा रोग वा कुनै दुर्घटनाको कारण स्थानीय अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रमा उपचार हुन नसक्ने भई निजलाई उपचारको सुविधा भएको स्थानमा तीन महिनाभन्दा बढी समयसम्म उपचार गर्नुपर्ने भनी नेपाल मेडिकल काउन्सिलबाट प्रमाणपत्र प्राप्त चिकित्सकको रायसहित जिल्ला वा प्रदेश वा नेपाल सरकारको अस्पतालको प्रमुखबाट सिफारिस भएको

पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित

१

राष्ट्रपति कार्यालय
सचिव
श्री राजी पन्त
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

- (ख) शिक्षकमा नियुक्त भइसकेपछि कुनै महिला शिक्षकलाई प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी कुनै कडा वा घातक रोग लागेको वा कुनै घटनामा परेको र सोको उपचार नहुँदा निजको जीवन जोखिममा पर्न सक्ने भनी सम्बन्धित चिकित्सकले दिएको रायसहित सम्बन्धित जिल्लास्थित सरकारी अस्पताल वा प्रदेशस्थित सरकारी अस्पताल वा नेपाल सरकारको स्वामित्वको सरकारी अस्पताल वा प्रचलित कानूनबमोजिम नेपाल सरकारको स्वामित्वअन्तर्गत स्थापना भएका शिक्षण अस्पताल तथा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानका प्रमुखले सिफारिस गरेको
- (ग) कुनै शिक्षक आकस्मिक घटनामा परी वा प्रकृतिक विपद्मा परी गम्भीर घाइते भएको स्थानीय अस्पताल तथा जिल्ला अस्पतालका प्रमुखले आफ्नो अस्पतालमा उपचार हुन नसक्ने भनी अन्यत्र लैजान सिफारिस गरेको र त्यस्तो सिफारिसबमोजिम अन्यत्र उपचार गर्नुपर्ने भएको र चिकित्सकले घातक रोग भनी गरेको सिफारिसबमोजिम प्रदेश अस्पताल वा सङ्घीय अस्पताल वा नेपाल सरकारअन्तर्गतको शिक्षण अस्पताल वा प्रतिष्ठान स्तरीय अस्पतालको प्रमुखबाट प्रमाणित भएको
- (घ) अपाङ्गतासम्बन्धी सङ्घीय कानूनबमोजिमको "क", "ख" र "ग" वर्ग अन्तर्गत परी शारीरिक अवस्थाको कारण नियुक्ति पाएको सम्बन्धित विद्यालयमा आवतजावत गरी पठनपाठन गर्न असमर्थ भएको भनी आधार र कारण खुलाई सम्बन्धित स्थानीय तहले सिफारिस गरेको र सम्बन्धित प्रदेश वा सङ्घीय अस्पतालको चिकित्सकले सो कुरा सिफारिससहित अस्पताल प्रमुखबाट प्रमाणित गरेको

४. शिक्षकले निवेदन दिनुपर्ने: (१) दफा ३ बमोजिमको अवस्थाको शिक्षकले ऐनको दफा १६ ज. तथा नियमावलीको नियम ९९ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी आवश्यक कागजातसहित आफूले हाल अध्यापन गर्नुपर्ने विद्यालय रहेको जिल्लाको इकाइमा निवेदन गर्नुपर्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदनमा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायको विवरणसमेत संलग्न गर्नुपर्ने छ:

- (क) दफा ३ बमोजिम आफूमाथि आइपरेको समस्या र सोसँग सम्बन्धित कागजात तथा सिफारिस पत्र
- (ख) कार्यरत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णय प्रतिलिपिसहितको सहमति र कार्यरत विद्यालय रहेको स्थानीय तहको तलब भत्ता भुक्तानी कुन विद्यालयबाट गरिने हो सोसहितको सहमति पत्र
- (ग) कार्यरत विद्यालय रहेको जिल्लाबाट जिल्लान्तर भई जाने शिक्षकको हकमा सम्बन्धित इकाइको सहमति पत्र
- (घ) जुन विद्यालयमा अध्यापन गर्न आउने हो सो विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णय प्रतिलिपिसहितको सहमति पत्र र स्थानीय तहको सिफारिस
- (ङ) खण्ड (घ) बमोजिमको सहमति तथा सिफारिसपत्रमा निम्नलिखित बेहोरा यकिन रूपमा खुलेको हुनुपर्ने छ:
- (१) विद्यालयमा दरबन्दी रिक्त रहे वा नरहेको
- (२) निम्न माध्यमिक (आधारभूत तह कक्षा ६-८ का शिक्षक) र माध्यमिक शिक्षकको हकमा विषय मिल्ने वा नमिल्ने
- (३) आयोगमा पदपूर्तिका लागि माग भएनभएको तथा उक्त दरबन्दी खुद पुल दरबन्दीमा रहेनरहेको
- (४) कुन विद्यालयबाट तलब भत्ता भुक्तानी गर्ने भन्ने विषय

सचिव

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

(३) उपदफा (२) बमोजिमका सिफारिसमा कुनै निश्चित अवधि खुलाउनुपर्ने भए त्यस्तो अवधिसमेत खुलाउनुपर्ने छ।

५. **कामकाजका लागि खटाउन सकिने:** (१) विशेष कारण परेको भनी पेस हुन आएका कागजात वास्तविकतामा आधारित भएको र सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा स्थानीय तहबाट सहमतिसहित सिफारिस पत्र प्राप्त भएको अवस्थामा काम काजका लागि खटाउन सकिने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम काम काजको लागि खटाउँदा खटाइएको अवधि, सोको विशेष कारण र तलबभत्ता प्राप्त गर्ने स्थानीय तहसहितको विवरण खुलाउनुपर्ने छ।

६. **इकाइ प्रमुखको भूमिका:** विशेष कारण परेकाले अन्य विद्यालयमा अध्यापन गर्नको लागि निवेदन पर्न आएका शिक्षकलाई एक जिल्लाबाट अर्को जिल्लामा स्थानान्तरण भई कामकाज गर्न खटाउँदा देहायबमोजिम गर्नुपर्ने छ:

(क) आउन चाहने विद्यालयमा समान तहमा दरबन्दी रिक्त रहेको र सो दरबन्दी दरबन्दी मिलानको क्रममा कटौतीमा नपरेको वा कटौतीमा पर्न सक्ने अवस्था नरहेको तथा सो रिक्त दरबन्दी आयोगबाट पदपूर्तिका लागि माग नभएको स्थायी दरबन्दी भएको

(ख) पदाधिकार रहेको विद्यालयबाटै तलब भत्ता खाने गरी अन्यत्र विद्यालयमा कामकाजमा खटिन चाहेको भएमा सोहीअनुसार अवधि खुलाई अन्यत्र विद्यालयमा गई कामकाज गर्नका लागि पदाधिकार रहेको विद्यालय व्यवस्थापन समिति र सम्बन्धित स्थानीय तहले लिखित सहमति दिएको

(ग) निम्न माध्यमिक (आधारभूत तह कक्षा ६-८ का शिक्षक) र माध्यमिक शिक्षकको हकमा विषय मिल्ने भएको

७. **विषय परिवर्तन गर्न नहुने:** (१) निम्न माध्यमिक तह र माध्यमिक तहका शिक्षकलाई आधारभूत तह ६ र आठसम्म तथा माध्यमिक तहमा कामकाज गर्न खटाउँदा जुन विषयको शिक्षक रिक्त भएको हो सो विषयको शिक्षक भएको अवस्थामा मात्र त्यसरी कामकाजमा खटाउन सकिने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खटाउँदा शिक्षा नियमावलीको अनुसूची १२ बमोजिम हुने गरी खटाउनुपर्ने छ।

८. **विषय मिलेको हुनुपर्ने:** (१) यस निर्देशिकाबमोजिम शिक्षक खटाउँदा आधारभूत तह कक्षा ६-आठ का शिक्षक र माध्यमिक तहको शिक्षक भए विषय मिलेको हुनुपर्ने छ।

(२) एउटै तहमा विगतमा एकै विषयमा एकभन्दा बढी शिक्षक कार्यरत रहेको अवस्थामा कुनै एक शिक्षकको पद रिक्त भएमा पुनः दुई जना शिक्षक हुने गरी सोही विषयको शिक्षकलाई त्यस विद्यालयमा खटाउने छैन।

(३) आउन चाहने विद्यालयमा समान तहमा दरबन्दी रिक्त रहेको भए तापनि सो दरबन्दी मिलानको क्रममा कटौतीमा परेको वा सो रिक्त पदमा आयोगबाट पदपूर्तिका लागि माग भई गएको अवस्थामा त्यस्तो पदमा कुनै शिक्षकलाई कामकाजमा खटाइने छैन।

९. **इकाइ प्रमुखले खटाउन सक्ने:** (१) विशेष कारण परेको भनी काम काजका लागि तोकिएको पाउन पर्न आएका निवेदन उपर सम्बन्धित जिल्लाको इकाइ प्रमुखले एक पटकमा बढीमा तीन महिनासम्मको अवधि तोकिएको सहमति प्राप्त भएको विद्यालयमा कामकाज गर्ने गरी शिक्षकलाई खटाउन सक्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कामकाजमा खटाउँदा सो अवधिभरिको तलब भुक्तानी कहाँबाट गरिने हो सोको यकिन गर्नुपर्ने छ।

सचिव

(३) उपदफा (१) बमोजिमको निर्णयको जानकारी सम्बन्धित विद्यालय, स्थानीय तहहरू, केन्द्र र राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा यथाशीघ्र पठाउनुपर्ने छ ।

१०. कागजातको आधिकारिकता बुझ्नुपर्ने: (१) इकाइ प्रमुखले विशेष कारण परेको भनी प्राप्त हुन आएको निवेदनको आधिकारिकता बुझेर मात्र निर्णय गर्नुपर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन र तत्सम्बन्धी कागजातको आधिकारिकतामा द्विविधा भएको अवस्थामा इकाइ प्रमुखले अन्य कुनै सरकारी निकायमार्फत त्यस्ता कागजात वा प्रमाणको विषयमा बुझ्न सक्ने छ ।

११. निवेदन पठाउन सक्ने: यो निर्देशिका जारी हुनुअघि मन्त्रालय वा केन्द्रमा विशेष कारण परेको भनी पर्न आएका निवेदन उपर आवश्यक कारवाहीका लागि सम्बन्धित इकाइमा पठाउन सकिने छ ।

१२. निर्देशन दिन सक्ने: यो निर्देशिका कार्यान्वयनको क्रममा कुनै द्विविधा भएमा केन्द्रले इकाइलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्ने छ ।

१३. नियमावलीको ढाँचामा निवेदन गर्नुपर्ने: यो निर्देशिकामा लेखिएबमोजिम काम काजका लागि इकाइमा निवेदन गर्दा नियमावलीमा निर्धारित ढाँचाको आधारमा विशेष कारण परेको बेहोरा खुलाई निवेदन गर्नुपर्ने छ ।

१४. प्रचलित कानुनबमोजिम हुने: यस निर्देशिकामा लेखिएका कुरा प्रचलित कानुनसँग बाझिन गएमा बाझिएको हदसम्म प्रचलित कानुनमा भएको व्यवस्था नै कार्यान्वयन हुने छ ।

१५. संशोधन वा खारेज गर्न सक्ने: मन्त्रालयले आवश्यकताअनुसार यस निर्देशिकामा संशोधन गर्न वा यसलाई खारेज गर्न सक्ने छ ।

चुडाजि पौडेल
सचिव
शिक्षा, नेपाल सरकार
विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय